

Etološki pristopi k reševanju problema napadov volkov na ovce – prvi rezultati

dr. Nataša Siard, Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani in Izobraževalno društvo Noetova šola

Volkovi z napadi na ovce ne povzročajo le ekonomske škode, problem ima širše razsežnosti. Napadi predstavljajo hud stres za živali, tudi za tiste v čredi, ki ob napadu niso neposredno prizadete – gre torej tudi za problem dobrobiti in zaščite živali. Rejci so dolžni preprečiti mučenje živali, vendar uveljavljena ukrepa, električne ograje in ovčarski psi, tega ne omogočata v zadostni meri. Ideje, da bi rejo ovc (in koz) na področju volka zamenjali z rejo drugih vrst živali (omenjajo predvsem govedo in konje) ni sprejemljiva s strokovnega vidika. Območja bivanja volkov se v znatni meri prekrivajo s t.i. območji z omejenimi možnostmi za kmetijstvo (OMD), ki so najbolj primerna za ekstenzivno rejo živali, za kar je najbolj primerna drobnica. Poleg tega drobnica s svojim načinom paše ohranja biotsko raznolikost rastlinja na tem območju in preprečuje zaraščanje površin. Ovce in volkovi bodo zato tudi v bodoče prisiljeni bivati v istem prostoru, zato smo z vidika dobrobiti obeh vrst in ohranjanja kmetovanja na področjih volkov primorani iskati nove, bolj učinkovite metode preprečevanja napadov, ki so sprejemljivi tako za obe vrsti kot za rejce.

V ta namen se je Izobraževalno društvo Noetova šola (prvotno dejavnost, izobraževanje na področju dobrobiti živali, je razširilo na področje raziskovanja) povežalo z družbo CABWIM z Nizozemske, ki se ukvarja z reševanjem problemov z divjimi živalmi s pomočjo etoloških metod. Gre za inovativne pristope, prijazne do živali, ki upoštevajo in izkoriščajo njihove značilnosti obnašanja in sposobnosti učenja. Pristop k reševanju problemov z divjimi gosmi, ki pustošijo pašnike na Nizozemskem, je bil v l. 2011 nagrajen za inovacijo v kmetijstvu. Primerljive pristope je možno uporabiti tudi pri volkovih. Projektu sta se v nadaljevanju priključila AVALEN, Aleš Valenčič s.p. in Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. V začetni fazi je sodelovala tudi Zveza društev rejcev drobnice Slovenije.

Projekt obsega tri faze, prva je zaključena. V prvi fazi smo na področjih volka od oktobra 2010 do februarja 2010/2011 s pomočjo obširnega vprašalnika obiskali 30 rejcev z napadi volkov na ovce v obdobju 2008 - 2010 in 30 rejcev brez napadov. Iskali smo dejavnike okolja, črede in rejske prakse, ki bi lahko pripeljali do napadov. Želeli smo odgovoriti na vprašanje, zakaj na istem območju pri nekaterih rejcih volkovi napadajo ovce, pri drugih pa ne. V katerih dejavnikih se ti rejci razlikujejo? Želeli smo torej narediti posnetek stanja na terenu s pomočjo izčrpnih informacij, pridobljenih od rejcev. Da je potreba po iskanju novih metod prepoznana tudi drugje, potrjujeta financerja prve faze – provinca Limburg z Nizozemske, kjer se pripravljajo na prihod volkov (v času našega terenskega dela so bili oddaljeni le 150 km) in fundacija EuroNatur iz Nemčije, ki se z različnih vidikov ukvarja z ekološkimi vprašanji.

S primerjavo rejcev smo prišli do ugotovitev, navedenih v nadaljevanju. Navajamo samo najpomembnejše, statistično značilne razlike med skupinama rejcev. Obširnejši rezultati so objavljeni v poročilu, ki bo kmalu prevedeno v slovenščino in dosegljivo na spletni strani Noetove šole.

Glavne razlike med rejci z napadi volkov na ovce in rejci brez napadov:

- **Ograje.** 86 % rejcev z napadi in 33 % rejcev brez napadov uporablja električne mreže. Ta podatek nakazuje, da rejci začnejo uporabljati električne mreže ko se napadi enkrat začnejo, vendar z njihovo uporabo ne dosežejo ustreznega učinka. Rejci brez napadov pa pogosteje

uporabljajo kombinacijo fizične in električne ograje (27 % v primerjavi s 4 % rejcev z napadi). Kombinirane ograje zahtevajo daljši skok, večja je verjetnost električnega šoka in manjša verjetnost vstopa pod ograjo ali skozi luknje v ograji. Primerjali smo tudi uporabo mrežastih ograj (ne glede na prisotnost elektrike) in žičnatih ograj med skupinama rejcev. Rejci brez napadov pogosteje uporabljajo mreže (naj bodo električne ali fizične – farmer pletivo) kot žičnate ograje. Mreže so torej same po sebi, ne glede na prisotnost elektrike, bolj učinkovita zaščita kot žičnate ograje, pri katerih je vstop lažji med žicami ali pod ograjo.

- **Uporaba psov.** Glede uporabe psov ni bilo razlike med skupinama rejcev. V obeh skupinah je imela polovica rejcev psa, večinoma dva na čredo ovc. Tudi število ubitih ovc na napad ni bilo manjše ob prisotnosti psov. Raziskave kažejo, da ima pozitiven vpliv šele prisotnost štirih ali več psov, pri manj kot štirih psih je lahko celo več napadov (njihova prisotnost lahko privablja volkove).
- **Nočno zapiranje živali in čas vodenja v nočno zavetje.** Pri rejcih brez napadov je bolj pogosto nočno zapiranje ovc v hlev ali zunanje ograde. Pri tem je pomemben tudi čas vodenja v nočno zavetje – rejci brez napadov bolj pogosto vodijo ovce v nočno zavetje pred mrakom. Ti rezultati odražajo večjo verjetnost napadov v temi. Vendar pa je imelo v naši raziskavi nočne napade samo 59 % rejcev, pri ostalih je prihajalo do napadov v mraku ali podnevi. Raziskave kažejo, da pogostost napadov podnevi lahko z leti narašča. Sprva je večja verjetnost nočnih napadov, glede na lokalne izkušnje volkov pa lahko začnejo naraščati napadi podnevi.
- **Prisotnost koz:** Rejci z napadi imajo pogosteje mešane črede s kozami. Pri tem je lahko pomemben dejavnik dejstvo, da koze pasejo na bolj zaraščenih površinah in da gredo koze globlje v gozd, kjer je verjetnost napadov večja kot na planem. Lahko gre tudi za vpliv vonja ali načina oglašanja, ki sta vezana na smer vetra.
- **Smer vetra.** Dejansko je bila pri rejcih z napadi bolj pogosta smer vetra od pašnika proti gozdu (še posebno pri rejcih s kozami).
- **Oglašanje ovc.** Pri rejcih z napadi so bile ovce med striženjem in ponoči bolj tihe kot pri rejcih brez napadov. To obnašanje je lahko povezano s stanjem kroničnega stresa, ki ga doživljajo živali v napadenih čredah pri ponavljajočih napadih.

Druga faza raziskave je usmerjena na odvrčanje volkov, ki že izbirajo ovce kot plen. Za te volkove morajo ovce postati nevaren plen. Nevaren plen pa postanejo takrat, ko je prisoten neprijeten dražljaj, ki ga neposredno povežejo s konzumacijo ovce. Trenutno smo v fazi pridobivanja dovoljenja za predhodni poskus v drugi fazi. Finančno bomo lahko pokrili še omenjeni predposkus, za nadaljevanje druge faze pa moramo še pridobiti sredstva. Tretja faza pa bo osredotočena na volkove, ki še ne prepoznavajo ovc kot plena. Združitev tehnologije, ki je že na voljo, z mehanizmi učenja pri živalih lahko prinese nove metode učinkovite in sprejemljive zaščite pred napadi. Izvedba druge in tretje faze je odvisna od uspešnosti pri pridobivanju sredstev. Pri tem podpora rejcev ni zanemarljiva.

Informacije:

dr. Nataša Siard, natasa.siard@bf.uni-lj.si, tel.: 01/3203 873

Aleš Valenčič, avalencic@hotmail.com, tel.: 040 799 889